

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sefer ha-emunot ve-ha-de'ot

Se'adyah <Ga'on>

<אוגג הידעס>

Laiptsig, 619 [1858 oder 1859]

ישילשה רמאמה

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9691

מקדמים המלות קודם שיוזכרו המגודל ההוא • וכל אשר ירבו
המלות ההם הקודמות יהיה בהם יותר גדולה כמו שנאמר (אסתר
א' ד') בהראותו את עושר כבוד מלכותו ואת יקר תפארת • והוא
הוא עשרו ומלכותו וגדולתו והוא גם כן יקרו ותפארתו וגדולתו •
ודמו הספורים קצתם לקצתם :

הסתכל יישירך האלהים מה שכתבנוהו • והתבונן בו
בנפשך • והעלהו במחשבתך • ואל תמהר לגזור על המלות • אבל
גזור על השרשים הקודמים • ושים המלות העברה והקרבה •
כאשר בארנו :

המאמר השלישי

בצווי ובאזהרה

אמר יהודה בן שאול • אמר המחבר אשר ראוי לקדם
אותו התחלה למאמר הזה כי הבורא יתברך כיון שהתברר שהוא
קדמון לא היה עמו דבר היתה בריאתו לדברים טובה וחסד
ממנו • וכאשר זכרנו בסוף המאמר הראשון בעלת בריאת הדברים
וממה שימצא בספרים שהוא טוב ומטיב כמו שאמר (תהלים קמ"ה ט')
טוב י"י לכל ורחמיו על כל מעשיו • ותחלת הטבתו לברואים
שחננם ההויה רצוני לומר המציאו אותם אחר שלא היו • וכמו
שאמר לחשובים שבהם (ישעי' מ"ג ז') כל הנקרא בשמי ולכבודי
בראתיו וגומר • ואחר כן חננם סבה שמגיעים בה אל ההצלחה
הגמורה והטובה השלמה כמו שאמר (תהלים ט"ז י"ח) חודיעני ארח
חיים שבע שמחות את פניך וגומר • והוא מה שצום והזהירם
ממנו וזה המאמר תחלת מה שיקיף עליו השכל ויחשוב בו ויאמר
הוא היה יכול שייטיב להם ההטבה הגמורה ויצליחם ההצלחה
המתמדת מבלתי שיצום ויזהירם אבל יראה שטובתו בדרך ההיא
טוב להם בעבור מה שישתלק מעליהם מעניני הטרח • ואומר
בבירור הענין הזה כי שומו סבת הגעתם אל הטובה המתמדת
בהטריחם במה שצוה בו הוא יותר טוב • והוא שהשכל רן שיהיה
מי שמגיע לטובה על מעשה שהעבד בו יש לו כפל מה שיגיעהו
מן הטוב מי שלא עשה דבר אבל הוא מתחסד עמו ואין השכל

רואה להשוות ביניהם • וכאשר הדבר כן נטה בנו בוראנו אל החלק היותר תועלתנו על הגמול כפל תועלתנו אשר תהיה על לא מעשה וכמו שאמר (יסעיס מ' י') הגה י"י אלהים בחזק יבוא וזרועו מושלה לו הנה שכרו אתו ופעולתו לפניו :

וכיון שהקדמנו ההקדמה הזאת אומר פותח הודיענו אלהינו יתברך בדברי נביאיו שיש לו עלינו תורה נעבדהו בה ובה מצות שצוה אותנו בם אנחנו חייבים לשמרם ולעשותם בלב שלם • הוא אמרו (דברים כ"ו ט"ז) היום הוה י"י אלהיך מצוך לעשות את החקים האלה ואת המשפטים ושמרת ועשית אותם בכל לבבך ובכל נפשך • והעמידו לנו נביאיו על המצות ההם האותות והמופתים המלאים ושמרנום ועשינו אותם מיד • ואחר כך מצאנו העיון מחייב שנצוה בהם ולא היה ראוי לעובנו מבלעדי דבר וראוי שאבאר ממה שמחייב אותו העיון לענין הזה דברים וענינים • ואומר כי השכל מחייב להקביל כל מטיב אם בהטבה אם הוא צריך אליה אם בהודות אם איננו צריך לגמול • וכאשר היה זה מחייבי השכל לא היה נכון שיעובהו הבורא יתברך בעניני עצמו אבל התחייב לצוות ברואיו בעבודתו והודות לו בעבור שבראם • והשכל מחייב עוד שהחכם לא יתיר לגדפו ולקללו והתחייב עוד למנוע הבורא עבדיו מזה להקביל בו • והשכל מחייב עוד שימנע הברואים לחטא קצתם לקצתם בכל מיני החטאים • והתחייב עוד שלא יתיר להם החכם זה • והשכל מכשיר עוד שיטריח החכם עושה בדבר מהדברים ויתן לו שכרו עליו בעבור שיגיעהו אל התועלת בלבד מפני שהיה זה ממה שמועיל לעושה ולא יזיק המטריח • וכאשר נקבץ אלו הארבעה ענינים יהיו כלליהם הם המצות אשר צונו אלהינו • והוא שחייבנו לדעתו ולעבדו בלב שלם כמו שאמר הנביא (דק"א כ"ח ט') ואתה שלמה בני דע את אלהי אביך ועבדהו בלב שלם ובנפש הפצה • ועוד הוזהרנו מהקבילו בקללות ובגדופים אף על פי שאינם מזיקים אותו אא שאין מדרך החכמה להתירם באמרו (ויקרא כ"ד ט"ו) איש איש כי יקלל אלהיו ונשא חטאו • ולא התיר לקצתנו להרע לקצתנו ולחמסם כמו שאמר (סס י"ט י"א) לא תגנבו ולא תכחשו ולא תשקרו איש בעמיתו • ואלה השלשה ענינים הם ומה שנשמך אליהם הם החלק הראשון משני חלקי המצות • ונסמך אל הראשון מהם להכנע לו ולעבדו ולעמוד לפניו והדומה לזה והכל בכתב •

ונסמך אל השני שלא ישותף לו ולא ישבע בשמו לשקר • ושלא יתארהו בתארים המגנים והדומה לזה והכל בכלל • ויסמך אל השלישי עשות המשפט והאמת והצדק והדין והרחקה מהרוג המדברים ואיסור הניאוף והגנבה והרכילות ושיאהב המאמין לאחיו מה שהוא אוהב לנפשו וכל אשר נכלל באלה השערים והכל בכתב • וכל ענין מאלה שמצוה בו נטע בשכלנו טובתו וכל ענין מהם שהזהיר ממנו נטע בשכלנו גנותו כמו שאמרה החכמה אשר היא השכל (משלי ח' ז') כי אמת יהגה חכי ותועבת שפתי רשע • והחלק השני דברים אין השכל גוזר אותם שהם טובים לעצמם ולא מגונים לעצמם הוסיף לנו הבורא עליהם צווי והזהרה להרבות גמולנו והצלחתנו עליהם כמו שאמר (ישעי' מ"ג כ"ח) י"י חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר • והיה המצווה בו מהם טוב והמוזהר ממנו מהם מגונה למקום העבודה בהם • והוספו בענין השני בחלק הראשון ועם זה אי אפשר שלא יהיה להם עם ההסתכלות תועלות חלקיות ועלילה מעטה מדרך המושכל כאשר היה לחלק הראשון תועלות גדולות ועלילה גדולה מדרך המושכל • וראוי שאקדם הדברים על המצות השכליות תחלה ואומר מן החכמה לאסור שפיכות דמי המדברים שלא יותר זה ויכלה קצתם את קצתם ויש בו אחר מה שמרגישים בו מן הצער בטול הענין שכוון בו החכם ומכרית אותם ההרג מאשר בראם לו והטריחם בו • ומן החכמה לאסור הזנות שלא יהיו המדברים כבהמות ולא ידע אחד מהם אביו שיכבדהו גמול שגדלהו ושיורישהו האב טרפו כאשר ירש ממנו המציאה ושידע שאר קרוביו מדוד ואחי אם ויעשה מה שהוא מוצא להם מן החנינה • ומן החכמה לאסור הגנבה כי אם תותר יבטחו קצת בני אדם על גניבת ממון קצתם ולא יישבו העולם ולא יקנו ממון אך אם יבטח הכל על זה תבטל הגנבה עוד בבטול הקנינין מפני שלא ימצא מה שיוגנוב כלל • ומן החכמה אך מראשיתה דבר צדק ועווב הכוב כי הצדק הוא האמירה על הדבר כאשר הוא ובענינו והכוב הוא האמירה על הדבר לא כאשר הוא ולא בענינו וכאשר יפול החוש עליו וימצאנו בתכונה מהתכונות ותליץ עליו הנפש בהפך בתכונת זולתה מקבילות שני התכונות בנפש ומתהפכות ותשער מהמנעם בדבר נכרי • ואחר כן אומר שראיתי מבני אדם מי שסובר כי אלה ד' השרשים המוזרים אינם מוזרים אבל המוזר

אצלו מה שיצעררו וידאיגהו והטיב אצלו מה שיערב לו וירגיעהו ·
 ולי על הדברים האלה תשובה רחבה במאמר הד' בשער
 הצדק · אך אזכור ממנה הנה קצת ואומר כי מי שחושב זה כבר
 עוב כל מה שהבאתיו לראיה הנה ומי שעוב זה הוא סכל והסתלק
 טרחו מעלינו · ועם זה לא אנוח עד שארחיבהו ההתהפכות
 וההמנע · ואומר כי הריגת השונא מה שיערב להורג ויצער ההורג
 ולקחת הממוץ והנשים הנשואות ממה שיערב ללוקח ויצער ללוקח
 ממנו · ועל המחשבה הזאת יתחייב להיות כל פועל מאלו השנים
 חכמה וסכלות יחד · חכמה מפני שיערב לגנב ולהורג ולזונה
 וסכלות מפני שהוא מצער בעל דינו · וכל דעת שמביאה אל
 ההתהפכות ועל ההמנע הוא שקר אך יתקבץ עליהם ההפך הזה
 באיש א' בדבש שנפל בו מעט ארס אכלו והוא ערב והורג
 ומתחייבים שתהיה חכמה וסכלות יחד · אחר כן אומר בחלק
 הב' אשר הוא מותר בשכל והתורה צותה בקצתו ואסרה קצתו
 והניחה השאר מותר כמו שהוא כמו קדוש יום בין ימים כשבתות
 ומועדים וקדוש איש משאר בני אדם ככהן והנביא · וההמנע
 מאכול קצת המאכלים ומשכב קצת בני אדם והפרישות תכף
 לקצת המקרים בעבור הטומאה · ואלה השרשים ומה שיוולד מהם
 ומה שיצטרף אליהם אף על פי שהעלה הגדולה בקיומם מצות
 אלהינו והבאתנו אל התועלת אני מוצא לרובם עלות חלקיות
 מועילות ואני רואה לזכור קצתם ולדבר עליהם וחכמת הבורא
 למעלה מהכל · ואומר כי מתועלת קדוש קצת הזמן תחלה בעויבת
 המעשים בו להגיע אל המנוחה מרב היגיעה ולהגיע אל קצת החכמה
 וחלק מן התוספת בתפלה ויפנו בני אדם לפגיעת קצתם את
 קצתם בהתקבצם וידברו בעניני תורתם ויכריזו בהם וכל הדומה
 לזה · ומתועלת קדוש איש מיוחד לקבל ממנו החכמה יותר
 ולהפגיע בעדם ולחבב לבני אדם הדרך הישרה כדי שיגיעו אל
 מעלות ושישתדל להישיר בני אדם כיון שהוא ראוי לכך ומה
 שדומה לזה · ומתועלות אסור אכילת קצת בעלי חיים שלא ידמוהו
 לבורא כי לא יתכן שיחייב לאכול מה שהוא דומה לו ולא לטמא
 ושלא יעבוד האדם מאומה מהם כי לא יתכן לעבוד מה שהושם
 לו למאכל ולא מה שהושם אצלו טמא · ומתועלת הרחקת שכיבת
 קצת הנשים אשת איש כאשר הקדמנו אבל האב והאחים הצורך
 מביא להתייחד עמם ובהתרת נשואיהם היה עולה על לבם לזנות

עמם ושלא יתאוו לצורה היפה מקרוביהם ושלא ימאסו צורה שאיננה יפה כשיראו קרוביהם אינם חפצים בה • ומתועלות הטומאה והטהרה שיכנע האדם מעצמו ומבשרו ושתיקר בעיניו התפלה אחר שפסק ממנה ימים ושייקר בעיניו הקדש והמקדש אחר שנמנע ממנו ימים ושישיב לבו ליראת שמים • ועל זה הדמיון כאשר יחקרו רוב המצות האלה השמעיות ימצא להם מן סעיפי העלילה ותועלותיה דברים רבים וחכמת הבורא בדעתו למעלה מכל מה שישגיגוהו המדברים כמו שאמר (ישעיה ל"ט ט') כי גבהו שמים מארץ כן גבהו דרכי מדרכיכם :

ובין שאמרתי זה הכלל בשני חלקי המצות והם השכליות והשמעיות ראוי שאבאר מה היה הצורך לשלוחים ולנביאים • כי שמעתי כי יש אנשים שאומרים כי אין לבני אדם צורך לנביאים וששכליהם מספיקים להם להישירם במה שיש בהם מן הטוב ומן הרע • ושכתי אל מבחן האמת וראיתי בו שאם היה הדבר כמו שאמרו הבורא יודע בו יותר מהם ולא היה שולח שלוחים כי איננו פועל מה שאין לו ענין • ואחר כך הסתכלתי בענין ומצאתי צורך הברואים אל השלוחים צורך גדול לא מפני המצות השמעיות בלבד להודיע אותם אך מפני המצות השכליות כי המעשה בהם לא ישלם כי אם בשלוחים שיעמידו בני אדם עליהם • ומזה שהשכל הן בהודאה לאל על טובתו ולא שם גבול להודאה ההיא לא ממאמר ולא מזמן ותכונה והצטרכו לשלוחים • ושמו לו גבול וקראוהו תפלה • ושמו לו עתים ומאמרים מיוחדים ותכונה מיוחדת ומגמה מיוחדת • ומזה שהשכל הרחיק הנאוף ואין בו גבול מושם איך תהיה האשה נקנית לאיש עד שתשוב כאשת איש • היהיה זה בדבור בלבד או במזמן בלבד או ברצון אביה בלבד או בעדות שנים או עשרה או בקבוץ אנשי העיר בזה או בסימן שישמנו עליה או שירשמוה ברושם • ובאו הנביאים ואמרו במהר ושטר ועדות • ומזה כי השכל מרחיק הגנבה ואין בו איך יהיה המזמן ברשות האדם עד שיהיה קונהו מדרך המלאכה או מדרך הסחורה או מדרך הירושה או מדרך ההפקר כמו ציד הבר והים או בתת הדמים יתקיים המקח או בתפישו המקח או בדבור בלבד ושאר מה שיפול בשער הזה מן הספקות שהוא ארוך ורחב • ובאו הנביאים בכל שאר מהם בדין פוסק • ומזה הערכת החבלות כי השכל רואה לשער הנוק ולא

שם לשעורו גבול אם בתוכחה בלבד או בקללה עמה או בהלקאה
גם כן . ואם היה בהלקות כמה שיעורו וכן הקללה והתוכחה
או שלא יספיקו ממנו כי אם בהמיתו ואם עונש כל מזיק אחד
או קצתם אינו רומה לקצתם . ושמו הנביאים לכל אחד מהם
תשלום ידוע ושתפו קצתם עם קצתם בענינים ושמו לקצתם
תשלום ממון . ובעבור אלה הדברים אשר ספרנו והרומה להם
הוצרכנו לשליחות הנביאים כי אם היינו מונחים לעצתנו היינו
חולקים בדעותינו ולא היינו מסכימים על דבר ועוד בעבור השמעיות
כאשר בארתי . וכיון שבארתי איך הביא הצורך לשליחות הנביאים
ראוי שאסמך לזה איך החקיימה להם השליחות אצל בני אדם .
ואמר בעבור שהיו בני אדם יודעים בכחש ויכלתם שהם אינם
יכולים להכריח הטבעים ולא להפך העצמים אך הם נלאים
מעשות זה כי זה מעשה בוראם שהכריח הטבעים הנחלקים
ובראם מחוברים ויהיה ענינם לברוח זה מזה ושנה עצמי נפרדיהם
עד ששבו מחוברים לא יראה מהם עצם גמור אבל נראה דבר
אחר וולת העצמים האלה המתבודדים רוצה לומר אדם או צמח
והרומה לזה מהגשמים מתחייב להיות זה אצלם סימן מעשה
הבורא . וכל נביא שיבחרהו הבורא יתברך לשליחותו נותן לו אות
מאלה האותות אם הכרח טבע כמו מניעת האש משרוף ועצירת
הנהר שלא יעבור והעמיד הגלגל מהליכתו והרומה לזה או הפוך
עין כאשר נהפך החי דומם והדומם חי והמים דם והדם מים .
וכאשר ינתן לו אות בזה יתחייב הרואה אותם מבני אדם להקדישו
ולהאמין בו במה שיאמר להם כי החכם לא נתן לו אות עד שהיה
נאמן אצלו . וזה הענין אף על פי שהוא בשכל הוא כתוב בספרים
כאשר ידעת מדבר משה רבינו והאותות המלאים אשר נתנו לו
מה שאינני צריך לזכרם הנה . וכאשר הם מבוארים בספר ואלה
שמות וולתו ופרושם . וכמו שאמר לעמו (דברים ז' י"ג) המסות
הגדולות אשר ראו עיניך . ומי שהאמין בו מבני אדם הם הצדיקים
כאשר אמר (שמות ד' ל') ויעש האותות לעיני העם ויאמן העם .
ומי שלא האמין בו הם התועים . וכאשר נודע מענין מי שנאמר
בו כי לא האמינו באלהים ואני צריך לאמר הנה דבר אשמור
בו האמתות והוא שהבורא יתברך איננו הופך עין עד אשר יודיע
לבני אדם שהוא עתיד להפכם . והעלה בזה להאמין בנבואות
אבל מבלי עלה אינו הופך מאומה מן העינים . כי אם היינו

חושבים זה היו האמתות נפסדות לנו והיה כל אחד ממנו כאשר
 ישוב אל ביתו ואל בני ביתו לא יהיה בטוח שלא יהפוך עיניהם
 הבורא ושיהיו זולת מה שעובו. וכן בשיעור על אדם בעדות או
 הן בדין אבל צריך שנאמין כי הנמצאות על תכונתם לא ישנה
 אותם בוראם כי אם אחר שיעיד עליהם. ואומר עוד שלא יתכן
 בחכמה שיהיו השלוחים לבני אדם מלאכים מפני שבני אדם
 אינם יודעים שיעור כח המלאכים במה שיוכלו ולא במה שילא,
 ממנו וכאשר יבואו באותות מלאים יש לבני אדם לחשוב שכל
 המלאכים כן טבעם ולא יתאמת אצלם שהאות ההוא מאת הבורא
 אך השלוחים כשיהיו בני אדם כמונו ונמצאת עושים מה שנלאה
 מעשותו ומה שאיננו כי אם ממעשה הבורא תתאמת להם
 השליחות במאמרו. ואומר עוד כי בעבור העלה הזאת השוה
 בין הנביאים ובין שאר בני אדם במוח שלא יחשבו בני אדם כי
 כאשר יכולים לחיות לעולם שלא כדרכם הם כן יכולים לעשות
 האותות המלאים שלא כדרכם הם. ועל כן לא הספיק להם
 מבלעדי אכילה ושחיה ולא מנעם מן הזווג כדי שלא יפול הספק
 באותותם ויסברו בני אדם שהמניעה ההיא מטבעם וכאשר נתקנה
 להם נתקנו להם גם כן האותות. ועל כן עוד לא הבטיחם בבריאות
 הגוף התמידה ולא בממון הרבה ולא בבנים ולא בהצלחה מחמם
 חומם בין במכות או בחרפות בין בהריגה כי אם היה עושה זה
 היה אפשר שייחסו בני אדם הענין ההוא אל טבעם שיצאו בו
 מגדר שאר בני אדם ויאמרו כאשר יתחייב יציאתם בענין הזה
 כן התחייב שיוכלו על מה שנלאה ממנו. ואומר בחכמתו נעלה
 על כל מאמר כי עובם בכל עניניהם כשאר בני אדם והוציאתם
 מכללם שנתן להם יכולת על מה שנלאים ממנו שאר בני אדם
 שיאמת אותו ותאמן שליחותו. ואומר בעבור זה עוד לא שמם
 עושים האותות תמיד ולא יודעים העתידות תמיד שלא יחשבו
 המון העם שיש בהם טבע מיוחד מחייב זה אבל שם אותם עושים
 זה בעת מן העתים וידעו זה עת מבלעדי עת ויתבאר בזה שהוא
 בא אליהם מצד הבורא ולא מעצמם ישתבח החכם ויתברך:

ואשר הביאני לזכור כל אלה הרברים הנה שראיתי אנשים
 הפסידו אותם מחשבותם כאשר חשבו בדברים האלה וקצתם
 אמר הרחקתי שימות הנביא כשאר האדם וקצתם שהרחיק שירעב
 ויצמא וקצתם הרחיק שישגל ויוליד וקצתם הרחיק שיעבור עליו

החמס והעול וקצתם הרחיק שיעלם מזמנו דבר מן הנמצאות .
 ומצאתי כל מה שהזכירו און ועול אך התאמת לי שהחכמה במה
 שעשה הבורא בענין שלוחיו היא רומה לשאר מעשיו כמו שאמר
 (תכליס ל"ג ד') כי ישר דבר י"י וכל מעשהו באמונה . והמה לא ידעו
 מהשבות י"י ולא הבינו עצתו . ועמדתי על שהנביאים היה
 מתאמת אצלם שהדבור שהיו שומעין היה מאת הבורא קודם
 שייחסהו הבורא אצל עמו והוא שהיה נראה לו אות מתחלת עם
 התחלת הדבור ותשלם עם השלמתו והוא אם עמוד ענן או עמוד
 אש או אור בהיר מבלעדי האורים הרגילים וכאשר רואה הנביא
 זה יתברר לו בלי ספק כי הדבור מאת הבורא . ואפשר שיראוהו
 גם כן העם כמו שהיו עם משה כשהיה נפרד מהם ללכת אל
 מקום הנבואה היו עומדים ומביטים באויר והוא צה בלי ענן
 ועיניהם אל משה וכאשר היה מגיע למקום הנבואה היה יורד
 הענן בעמוד ויעמוד עד אשר ידבר עמו ויעלה וישוב אליהם כמו
 שאמר (סמות ל"ג ח') והיה בצאת משה אל האהל יקומו כל העם
 ונצבו איש פתח אהלו . וכאשר ישוב אליהם ויגיע שליחותו היו
 אומרים אמת אנו ראינו נקיות האויר קודם הגיעך וירדת עמוד
 הענן בהגיעך והיה עכובו כשיעור שמעך הדברים אשר אמרת
 אלינו . ועוד כי מצאתי קצת הנביאים אשר לא שורש בענינו
 שהיה מדבר אליו בעמוד ענן התבאר מענינו בספר אחר שהיתה
 נבואתו כן . כי שמואל הובא עם משה ואהרן ואמר על הכל
 (תכל' ל"ט ז') בעמוד ענן ידבר אליהם וכאשר מצאתי כזה בשמואל
 אין ספק כי רבים מהנביאים כמוהו . ואם ישאל שואל איך עמדו
 החרטומים כנגד משה ואותותיו נאמר כי האותות אשר עשה
 משה עשרה הפיכת המטה והתשעה האחרים לא זכרה התורה
 שעשו נגדו כי אם השלשה והשלשה גם כן לא זכרה התורה
 להשוות בינם ובינו אבל זכרה זה לשנות מעשהו ומעשיהם .
 והוא שבארה שמשה עשה דבר נראה כאשר צוה י"י ושאה עשו
 דבר נסתר ונעלם כאשר הוקרים עליו ומגלים אותו ותראה
 התחבולה בו כמו שאמר' בשלשה (סמות ז' י"ח) ויעשו החרטומים
 בלטיהם . וזאת המלה בלשון נופלת על הדבר הנסתר והנעלם
 כמו שאמר (ס"א כ"א ט') הנה היא לוטה בשמלה אחרי האפור .
 וכמו (ישע' כ"ה ז') פני הלוט הלוט על כל העמים . (מ"א י"ט י"ג)
 וילט פניו באדרתו . (ס"ב י"ט ח') והמלך לאט את פניו . (ס"א י"ח כ"ב)

דברו אל דוד בלט והדומה להם • וכאשר פרשה התורה באמרה בלהטיהם או בלטיהם החבאר כי זה לגנות פעלם לא לאמתו • וזה כאמרך אמר ראובן דברים ישרים ואמר שמעון דברים מעוותים או תאמר עשה לוי מעשה טוב ועשה שמעון מעשה רע כי אינך מכוין כי אם להבדיל בין שני המאמרים ושני המעשים לא להשוות ביניהם • וכיון ששמתי זה השרש איננו צריך בו להראות איך היה אפשר בו שיעשו תחבולה בחלקים מעטים מן המים ומשנים אותם בצבעים ואיך היו משליכים בקצת אגמי המים להבריה מהם הצפרדעים אלא שאלו החלקים לא יתכן כמוהם בגרמים הגדולים אבל אשר עשה משה ששנה מי היאור כלם ושעורו מהלך ארבע מאות פרסה מעלא"ק עד מריו"ט • וכן העלה הצפרדעים מכלו מה שאי אפשר בו תחבולה ולא ערמה אבל הוא מעשה העוזו החכם היכול כמו שאמר (תכליס קל"ז ד') לעושה נפלאות גדולות לבדו • ואם ישאל שואל איך נבחר יונה לשליחותו וברח ממונה והחכם איננו בוחר מי שימרהו • אומר כבר הסתכלתי בדבר יונה ולא מצאתי כתוב שאומר כי הוא לא הגיע השליחות הראשונה אף על פי שלא מצאתיו גם כן אומר שהגיע אותה אך חויבתי להאמין בזה כדרך כל הנביאים • ושהחכם לא בחר לשליחותו מי שלא יגיענה וכבר מצאתי הכתוב אומר (צנמס מקומות) וידבר י"י אל משה לאמר דבר אל בני ישראל לאמר ואיננו מפורש וידבר משה כן אל בני ישראל כי אם בקצתם • אבל ברח יונה משני דברים שישלחוהו פעם שנית בשליחותו כי עלה בלבו כי הראשונה התראה והשנית לאיים ולהפחיד בעונש ופחד יונה שייעדם בדבר וישובו ויסתלק הוועד ההוא וייחסו אותו אל הכזב ויצא מן הארץ אשר יעדם הבורא שתהיה בו הנבואה • וזה מפורש באחרית מאמרו (יונס ד' ז') אנא י"י הלא זה דברי עד היותי על אדמתי על כן קדמתי לברוח תרשישה • ולא היה עליו בזה הטא מפני שלא אמר לו אלהיו הנני שולח אותך שנית אבל היה זה דבר שעל על לבו ודחה מה שאפשר להיות או שלא להיות והשיבו אלהינו א הארץ המיוחדת בהכרח עד שנבא אותו ושלחו ונשלמה חכמתו :

ואחר כן אבאר ענין ספרי הקדש ואומר כי הוא קצר לנו מכלל מה שהיה בזמן החולף הגרות נתקן בהם לעבודתו וזכרם בספרו וחבר אליהם מצותו וסמך אליהם מה שהוא גומל עליהם

והיה זה תועלת קיימת לעולם • והוא שכל ספרי הנביאים וספרי החכמים מכל עם אף על פי שהם רבים אינם כוללים כי אם שלשה שרשים • תחלתם בסרור הצווי והאזהרה והם שער אחר • והשני גמול ועונש והם פריהם • והשלישי הגדת מי שהטיב בארצות והצליח ומי שהפסיד בהם ואבד • כי התקון השלם לא יהיה כי אם בקבוץ אל השלשה • והמשל בזה אומר כמי שנכנס על חולה שיש לו קדחת והתברר לו כי סבת חליו תגבורת הדם ואם אמר לו אל תאכל בשר ואל תשתה יין כבר תקן מענינו ולא התקון השלם ואם יוסיף ויאמר לו שלא תטרף דעתך כבר הוסיף בתקון ואינו עד עתה שלם עד שיאמר לו כאשר קרה לפלוני וכאשר יעשה זה כבר נשלם תקונו ועל כן קבצו הספרים אלה השלשה שרשים ואינני צריך לזכור דבר מהם מפני רובם • ואחר כן אומר שהחכם יתעלה מדעתו שתורותיו ודברי אותותיו צריכים בארך הזמן אל מעתיקים כדי שיתאמתו לאחרונים כמו שהתאמתו לראשונים שם בשכלים מקום לקבול ההגדה הנאמנת ובנפש מקום להתישב בה כדי שיתאמתו בו ספריו והגדותיו • ואני רואה לזכור חלקים מאמתת ההגדה לולא כי הנפשות מתישבות שיש בעולם הגדה אמתית לא היה אדם מקוה מה שדרכו לקוותו ממה שיבושר בו בהצלחה בסחורה והתועלת במלאכה פלונית שכה האדם וצרכו מושמים לקנות ולא היה ג"כ ירא ממה שיראים ממנו מסכנת הדרך הפלוני ומן ההכרזה במניעת המעשה הפלוני אם לא יקוה ויירא יפסדו לו כל עניניו אם לא יחשוב שיש בעולם הגדה אמתית לא יקבלו מצות מלכם ולא הזהרתו כי אם בעת שיראו אותו בעיניהם וישמעו דבריו באזניהם וכשלא יהיה עמם יסתלק קבול מצותו והזהרתו ואלו היה זה כן בטלה ההנהגה ואבדו הרבה מבני אדם • ולולי שיש בעולם הגדה אמתית לא היה מגיע האדם לדעת שזה קנין אביו וזה ירושת זקנו וגם לא היה מגיע לדעת שהוא בן אמו כל שכן שיהיה בן אביו והיו עניני בני אדם בספקות עד שלא יאמינו כי אם במה שיפול עליו בעת נפילתו בלבד • וזה הדעת קרוב מדעת המתעלמים אשר זכרנו במאמר הראשון • כבר אמרו בספרים כי ההגדה הנאמנת אמת נאמנת הדבר המושג בראות הוא אמרו (ירמיהו ז' י) כי עברו איי כתיים וראו וקדר שלחו והתבוננו מאד • ולמה הוסיף בשער ההגדה והתבוננו מאד אומר כי ההגדה יפול בה ההפסד מה שלא יפול

במוחש משני צדדין • אחר מהם מדרך הסברא והאחר מדרך
 ההזרה ועל כן אמר והתבוננו מאד • וכאשר השתדלנו באלה
 השני ענינים איך נאמין ההגדה עליהם מצאנו בשכל כי הסברא
 וההזרה אינם נעלמים אלא מן היחיד אך הקבוץ הרב סברותם
 לא יתחלקו אך אם ויודו ויסכימו על בריאת ההגדה לא יעלם זה
 בין ההמון מהם אך תהיה הגדתם בכל מקום שתצא תצא עמה
 הגדת הסכמותם • וכאשר תראה הגדת אבותינו בני ישראל על
 אה השלשה שרשים תמצאה נצלת מאה הטענות ברורה נאמנת:
 וכיון שהקדמתי אלה הדברים אני רואה לסמוך לדברים
 האלה הדבור בבטול התורות כי זה מקומו • ואומר כבר קבלו בני
 ישראל קבלה גמורה שמצות התורה אמרו להם הנביאים עליהם
 שלא יבטלו ואמרו ששמעו זה במאמר מפורש יסתלק ממנו כל
 מחשב וכל סברא • ואחר כן התבוננתי בספרים ומצאתי מה שיש
 בהם מורה על זה תחלה שרוב המצות כתוב בהן לדורותיכם •
 ועוד מה שאמרה (דבר' ל"ג ד') תורה צוה לנו משה מורשה קהלת
 יעקב • ועוד כי אומתנו איננה אומה כי אם בתורותיה וכיון שאמר
 הבורא שהאומה תעמוד כל עמידת השמים והארץ מן ההכרח
 שיעמדו תורותיה כל ימי השמים והארץ והוא אמרו (ירמיה ל"ח)
 כה אמר י"י נותן שמש לאור יומם חקת ירח וככבים וגומר אם
 ימושו החקים האלה מלפני נאם י"י גם זרע ישראל וגו' • וראיתי
 באחרית הנבואות מזהיר על שמירת תורת משה עד יום דין
 ושליחות אליהו הנביא קודם • הוא אמרו (מלאכי ג') זכרו תורת
 משה עבדי אשר צויתי אותו בחורב על כל ישראל חקים ומשפטים •
 (שם ג' כ"ג) הנה אנכי שולח לכם את אליהו לפני בא יום י"י
 הגדול והנורא • וראיתי אנשים מאומתינו שמביאים
 ראיה לדחות בטול התורה מדרך הכלל • ואומר לא
 תמלט התורה כשמצוה בה הבורא מאחד מארבעה ענינים • אם
 שיפרש בה שהיא עולמית וזה לא יתכן לבטלה • או ששימיה
 בחלק מהזמן כאלו אמר עשו זה מאה שנה ובטלו פחות ממאה
 שנה לא יתכן ואחר המאה כבר נשלם ולא יפול עליו בטול • או
 שתהיה נסמך אל מקום כאלו אמר עשו זה במצרים ובמצרים
 לא יתכן לבטלו ואם יצוה בזולתו מצרים אין בטול • או שיהיה
 מעולל בעלה כאלו אמר עשו זה בעבור שמימי היאור נגרים
 וקודם שיעמדו מימי היאור לא יתכן לבטלו ואם יצוה בזולתו אחר

עמידת המים איננו בטול. וכאשר יאמר להם והנה הנה חלק המישי והוא התורה אשר לא הוגבל לה זמן ולא יסורו בני אדם מעשותה עד אשר יצוו בזולתה אומרים וזה ג"כ אלו היה היה בחלק מהזמן כי המדה תהיה ידועה אם אצל האלהים על אמתתה או אצל בני אדם. א' עת הצווי השני ועל שני הענינים יחדיו יבטל הבטול במצרים ויהיה זמן התורה חלקי בשכל מתחלת הצווי בה. וקצתם אומר זה החלק החמישי לא יתכן כי התורה הכללית והחלקית לא היו כי אם שלא ישאר דבר סתם. וראיתי למי שהוא מכשיר הבטול בענין הזה שבעה מאמרים וחושב שהם מדרך העיון ושכלם לקיים ואני רואה לזכרם ולזכור מה שיש עליהם מן התשובות. ואומר תחלתם הקשתו על החיים והמות הוא אומר כאשר כשר להחיות בחכמה ולהמית בחכמה כן יתן התורה בחכמה ויבטלה בחכמה. ויתבאר לי כי יש ביניהם הפרש גדול כי לא החיה כי אם להמית ולא נתן תורה לבטלה כי המות היא דרך הנסיעה אל העולם הבא אשר היא הכונה ולא נתן תורה בעבור לבטלה כי התורה אלו היתה בעבור לבטלה לא היה אפשר לכל תורה מבלי בטול ותבטל הראשונה בשניה והשניה בשלישית עד אין תכלית וזה שקר. ועם זה אלו היה זה כן היה בתורת השנית לעולם הפך וסתירה. ובאור זה שהתורה השנית יהיה בה הכונה זולתה מפני שהיא תורה וזה משפט כל תורה ותחיה היא הכונה מפני שהיא מבטלת הראשונה וכן משפט כל מבטל שיהיה הוא הכונה הראשונה והוא מאמר יש בו דקות. והשני הקשתו על המת המצויים בתורה וסור התורה מהם במות וראיתי שהמות לא היה אפשר שלא יסיר התורה מן המתים כיון שלא יפול עליהם צווי ולא אזהרה ואין הקשה במה שאפשר בלעדיו על מה שא"א בלעדיו ואם לא יהיה אפשר בלעדיו הבטול עוד ישוב ההפך אשר זכרתיו עם בטול כל תורה. והשלישית הקשתו על מי שעושה ביום וישבות ביום אחר ויצום ביום ויאכל ביום א' וזה ג"כ מדרך ההכרח כי האדם מפני שלא היה ביכולתו שיצום בכל יום ולא שישבות בכל יום לא היה נכון שיצוהו הבורא בזה והתורה יתכן לאדם שיעשנה בכל דור. והרביעית הקשתו על מה שמעשיר ומוריש מפקח ומעורר שעושה כל אחד מהם בעת שהוא טוב שיעשהו בו. והסתכלתי מה שיש בין הדברים האלה כי כל ההצלחות כבר שמם גמול מן שעבד אותו וכל

היסורין שמים גמול מי שהמרה אותו אבל התורה לא שמה גמול לא על העבודה ולא על ההמראה ואלו היה טוען זה טוען היתה מפסידתו עליו התורה הראשונה מפני שתבטל שתהיה גמול לדבר שקדם לה כיון שאין תורה לפניו • והחמישי הקשתו על התאדם התמרה אחר שהיא ירוקה והדומה לזה • ואלה כלם התבוננתי בהם והנה הם מתחייבים אם בבניה ובטבע או בהרגל והתורה איננה כן כי אם היתה כן היה מתחייב בטול כל תורה וישוב ההפך • והששי אמר כאשר היתה המלאכה בשבת מותרת בשכל ובטלה השמע במניעה כן יתכן שישיבנה שמע אחר אל התרתה • ואומר בענין זה היתה זאת ההקשה נגמרת אלו היה השכל מתחייב המעשה בשבת ואז היה לומר שהשמע בטל המתחייב ההוא אבל ההתר לא • כי האדם לא סר שיראה בשכלו שהוא מותר לו שיבטל בכל יום שבת וזולתו אם למנוחת גופו אם להנאה שיהנה בה או לשניהם יחדיו • וכן באה התורה במה שהיא מותר בשכל ואמרה לו השבת למנוחת גופך ושתקנה בזה תועלת וגמול ולא בטל לדבר אף על פי ששמו עולמי כי יתכן בשכלו שיצוהו חכם לבטל יום ידוע ויתן לו לכל יום דינר • והשביעי אמר כאשר היה נכון שתהיה תורת משה בלתי תורת אברהם היה גם כן נכון שתהיה תורה זולת משה בלתי תורתו • וכאשר נעייין בתורת משה נמצאנה תורת אברהם באמת אך הוסיף משה המצות והשבת להרושים שהתחדשו על עמו כמי שינצל ביום ידוע וידור לצום אותו היום תמיד • וכאשר יישר זה אצלו מחמת עצמו יישר שיצוהו בו אלהיו ואם תהיה התוספת בטול מי שהוא מתנדב בתפלה או בצום או בצדקה כבר בטל תורתו ואם בעל התורה התיר לו זה כבר התיר שיבטל תורתו ומתחייב על הקשותיו הראשונות כמו זה • ואלה כלם ירחמך אלהים טרדות לא התקיים מהם עם העיון מאומה :

ואחר אלה השבעה אני רואה לזכור דבר שהם אומרים ירחבו בו הדברים • והוא שהם אומרים כמו שהיתה סבת האמין במשה העמידו האותות והמופתים כן חייב שתהיה הסבה להאמין בזולתו האותות והמופתים • ותמהתי בעת שמעי זה תמה גדול הוא שסבת האמיננו במשה לא היתה האותות והמופתים בלבד אבל סבת האמיננו בו ובכל נביא שיקראנו תחלה אל מה שיכשר וכאשר נשמע דברו ונראה אותו שיכשר נבקש ממנו המופתים

עליו וכאשר יעמידם נאמין בו ואם נשמע טענתו מתחלחה ונראה
שלא תכשר לא נבקש ממנו מופתים כי אין מופת על נמנע.
והדרך באלה השני ענינים כראובן ושמעון עמדו לפני הדין ואם
יטעון ראובן מה שאפשר כמוהו כאלו אמר יש לי עליו אלף דינר
יבקש ממנו הדיין עדים וכאשר יעידו העדים יתחייב לו הממון
ואם יטעון עליו מה שאי אפשר כאלו אמר יש לי עליו חדקל
תהיה טענתו מעקרה בטלה שאין חדקל ברשות אדם ולא יתכן
שיבקש הדיין עדים על זה. כן הדרך עם כל טעון בנבואה אם
יאמר לנו שאהי מצוה אתכם שתצומו יום כך נבקש ממנו אותות
וכאשר נראה אותם נאמין אותם ונצום. ואם יאמר אלהי יצוה
אתכם לנאוף ולגנוב או שהוא מודיעכם שיביא מי המבול או שברא
השמים והארץ בשנה בלי מחשבה לא נבקש ממנו אות מפני
שקראנו למה שלא יכשירוהו השכל או הגדה נאמנת. וכבר הוסיף
קצתם על המאמר הזה ואמר אם לא ישגיה אלינו ויראנו האותות
והמופתים ונראה בהכרח מה נאמר בעת ההיא. עניתי כי
נאמר בעת ההיא כאשר נאמר במי שיראה לנו אותות ומופתים
על עויבת מה שיש בשכלנו מטוב הצדק וגנות הכוב והדומה לזה.
והוצרך לומר כי גנות הכוב וטוב הצדק אינם מדרך השכל אבל
הם מדרך הצווי והאזהרה וכן מניעת הרציחה והניאוף והגנבה
והדומה להם וכיון שיצא אל אלה הדברים הקל טרחו מעלי ולא
הוצרכתי לדבר עמו. ומהם מה שמביא טענה על בטול התורה
בפסוקים מהמקרא והנני זוכרם וזוכר דבריו בהם ומה שיש
תשובה עליו. ותחלתם (דבר' ל"ג ב') ויאמר י"י מסיני בא וזרח
משעיר למו הופיע מהר פארן וגו'. ואלה השלשה שמות להר סיני.
והוא שכל הר יהיה בתחלה כנגד עירות שמותם פוסקים אותו
בשמות כמו שנקראת כל פסקה ממנו בשם העיר שכנגדה כמו
שהים אחד והארצות אשר כנגדו מקנות אותו שמות רבים לעמת
כל ארץ כן הר סיני הוא הר נגד סיני ושעיר ופארן נפגשים
שניהם הוא אמרו (במדבר י' י"ג) ויסעו בני ישראל למסעיהם
ממדבר סיני ויחנו במדבר פארן. והראיה על שפארן ושעיר
נפגשים אמרו (בראשית י"ד ו') ואת החורי בהררם שעיר עד איל
פארן. ומצאתי בקצת הספרים ששעיר רומזים בו אל הר
סיני כמו שאמר (סופטים ה' ד') י"י בצאתך משעיר. ואחר כך
אמר זה סיני. והוסיפו אנשים ואמרו שהוא אחר שאמר הופיע

מהר פארן בלשון החולף אמר אלוה מתימן יבא וקדוש מהר פארן בלשון העתיד • והתבאר לי שהמנין כשיבא יהיו קצת המלות חולפות וקצתם כאלו הם עתידות כאשר מנה המאות אבותינו במדבר (תכליס ק"ו) וימרו על ים בים סוף מהרו שכחו מעשיו ויחאו תאוה במדבר • וקצתם ספר עליהם בלשון עתיד (תכליס ק"ז י"ט י"ז) יעשו עגל בחורב • תפתח ארץ ותבלע דתן כאלו הם עתידות והם חולפות באמת • כי כן דרך המורה שיאמר פלוני ייטיב לי ויועילגי • כן דרך המתרעם לומר פלוני יחמסני ויויקני ויעשקני :

וראיתי אנשים שואים מי הוא זה שאומר עליו (עובדיס א') וציר בגוים שולח קומו ונקומה עליה למלחמה • והודעתים שהוא יחויאל וזאת המלחמה היתה לאדם בימי יהושפט כי עובדיה היה בימיו וכאשר באו להלחם עמו בני עמון ומואב בהר שעיר כאשר הוא מפורש בדברי הימים צם יהושפט והתפלל אל אלהיו כאשר הוא כתוב (דס"ז כ') ושלה אליו יחויאל בעבור הגוים ההם באמרו ויחויאל בן זכריהו בן בניה בן יעואל בן מתניה הלוי וגומר ואמר להם התיצבו אתם לצד ואהים יצילכם מאדם • הוא אמרו לא לכם להלחם בזאת (דס"ז סס) התיצבו עמדו וראו את ישועת י"י • וענין קומו בדברי עובדיהו הוא ענין התיצבו עמדו בדברי יחויאל וכאשר שמע ממנו התיצבו נועצו בזה וחשבו שהוא רצה בעמידה להלל ולהודות הוא אמרו (סס סס כ"א) ויועץ אל העם ויעמד משוררים לוי • והפיק בזה רצון הבורא והצילם מן האויב כאשר החלו להלל ולהודות לו כמו שאמר (סס סס כ"ב) ובעת החלו ברנה ותהלה וגומר • והכל כבר חלף :

ומצאתי זולת אלה טוען בדברי ירמיהו (ל"א ל"א) הנה ימים באים נאם י"י וכרתי את בית ישראל ואת בית יהודה ברית חדשה • ואמרתיו לו ראה מה שאחריו כי כבר פירש שהברית הזאת החדשה היא התורה עצמה באמרו (סס סס ל"ג) כי זאת הברית אשר אכרות את בית ישראל אחרי הימים ההם נאם י"י נתתי את תורתך בקרבם וגומר • ואיננה שבה שלא כברית הראשונה אלא שלא תופר בפעם הזאת כאשר הופרה בראשונה באמרו (סס סס ל"ב) אשר המה הפרו את בריתי ואנכי בעלתי בהם :

ואחרי אלה המאמרים מצאתי להם ספקות מן המקרא הם
 חושבים שיראו מהם בטול צווי והזהרה והם רבים ואשר נלוה
 איהם יותר מהם אבל סמכתי מהם על עשר שאלות ומה שיבא
 מזולתם יתבונן בהם הקורא את ספרי זה כי יגלו לו אפני הטעות
 בהם והסברא אשר סברו בהם • ותחלתה לקיחת בני אדם את
 אחיותיהם ואומרים זה בטול • ואין זה בטול אבל הוא לצורך •
 כי אנחנו חושבים שהאחות מנועה קודם משה כמו שמצאנו
 אברהם אומר לשרה אמרי נא אחותי היא • אבל לקיחת בני
 אדם את אחיותיהם היה בעבור ההכרח כי לא היה מן המדברים
 זולתם • וכאשר רחב הזרע נפסקה אמתלת ההכרח למי שעשה
 זה כמי שיאכל ביום הצום בחליו וכאשר ירפא תפסק אמתלתו
 וכמי שיאכל המתה במדבר וכאשר ימצא זולתה תסור האמתלה •
 והשנית הן על קין בעבור הרגו הבל נד ונע בלבד והן אחרי
 כן בהריגת כל הרוצח • וזה ג"כ איננו בטול כי הק"ב לא צוה
 להרוג את הרוצח כי אם בדיין ועדים וכיון שלא נמצא זה בעת
 הרוג קין את הבל לא נתחייב ההרג אך ענשו בזולתו הלא תראה
 שאמר לנח (בראשית ט' ו') שופך דם האדם באדם דמו ישפך •
 והשלישית מה שצוה בקרבן כל אדם אחר כן מנעם כלם חוץ
 מאהרן ובניו • וזה ג"כ איננו בטול כי אין הכתוב אומר שכל בני
 אדם העמדו להקריב אבל היה מקריב קודם אהרן מי שהיה
 מעמד בכמו מקומו אבל זולת המעמד לא היה לו להקריב קודם
 בחירת אהרן ולא אחר בחירתו • והרביעית הקרבת הקרבן
 בשבת אחר אסור המעשה בו • וזה גם כן איננו בטול אבל הוא
 ממה שמאמץ דחות הבטול כי הקרבן היתה קודם מצות השבת
 ולא יתכן שתמנענה מצות השבת ויהיה זה בטול ואסרה שאר
 המעשים חוץ מן הקרבן והמילה הקודמים לה • והחמישית
 מה שאמר הבורא לאברהם על יצחק (בראש' כ"ב ז') והעלהו שם
 לעולה על אחד ההרים וגומר ואחר כן אמר (שם ט"ז) אל
 תשלח ירך אל הנער ואל תעש לו מאומה • וזה גם כן איננו בטול
 אצלנו ולא אצלם כי מי שמכשיר הבטול לא יכשירוהו קודם שיקבל
 המצוה פעם אחת שלא יהיה שוא אבל צוה לאברהם שיומן את
 בנו לקרבן וכאשר נשלם ממונו הזמון בהראות העצים והאש ולקיחת
 הסכין אמר לו דייך לא רציתי ממך יותר מזה • והששית מה
 שאמר הבורא לבלעם על שלוחי בלק (במדבר כ"ב י"ג) לא תלך

עמהם ואחר כן אמר לו לך עם האנשים • וזה גם איננו בטול כי האנשים אשר מנעו ללכת עמם אינם האנשים אשר צוהו ללכת עמם כי אמר (סס ט"ו) ויוסף עוד בלק שלוח שרים רבים ונכבדים מאלה ומנעו ללכת עם הפחותים וצוהו ללכת עם הגדולים להוסיף בגדולתו עד שיאמר הציל הבורא בני ישראל מיד פלוני האדם הגדול • והשביעית מה שאמר הבורא לחוקיהו (ישעי' ל"ח ט') כי מת אתה ולא תחיה אחר כן אמר לו (סס ט"ו) הנני יוסיף על ימיך חמש עשרה שנה • וזה גם כן איננו בטול מפני כשהבורא מצוה צווי איום או גערה א' עבדו וכאשר ישמעוהו העבד ותחת בו הגערה יסור ממנו מה שאיימו בו וכמו שידענו מענין נינוה וכל בעל תשובה ונכנע • והשמינית ענין (במדבר ח' י"ח) ואקה את הלויים תחת כל בכור בבני ישראל • וזה גם כן איננו בטול כי ממנהגו להגדיל מעלת עבדו וכאשר ימרה אותו ושפילנו כמו שהשכין אדם בגן עדן וכאשר חטא גרשו והביא אבותינו לארץ כנען וכאשר חטאו הגלם ופורם וכל מה שהוא על דרך העונש כן • והתשיעית אמרו (יסט"ו) כי יהושע נלחם בשבת • ואין הדבר כן כי לא זכר בכל יום מלחמה אבל היו בכל יום נושאים הארון ותוקעים בשופרות ואלו המעשים מותרין בשבת אבל היום הזה שבו היתה המלחמה לא היה שבת • והעשירית אמרו שהכונה בתחלה היתה נגד המשכן ואחר כך העתיקה והפנה אותה אל בית המקדש • וזה גם כן איננו בטול כי הכונה תחלה היתה מצותה תחלתה כנגד הארון ובעוד שהיה הארון במדבר היתה הכונה שם וכאשר נסע אל הגלגל ושילה ונוב וגדעון וב"ה הלכה הכונה אחריו • וזהו מאמר האומר שילך העלול אחר העלה :

ואנשים מהם דקדקו במלת עולם ואמרו ראינוה בלשון עברי מתחלקת לחלקים • ואמרנו כן יש לה שלשה ענינים • אחר מהם חמשים שנה • והשני ימי הנזכר ההוא • והשלישי כל ימי עולם • וכאשר נראה את זה על מצות השבת יבטלו השני ענינים ויתקיים האחרון • כי ראינו את ירמיהו והוא אחר דור משה קרוב לשמונה מאות וחמשים שנה ואחר דורות רבים וכתות רבות מבני ישראל מזהירים על שמירת יום השבת ושלא יעשה בו מלאכה כמו שאמר (י"ז ל"ג) ולא תוציאו משא מבתיכם ביום השבת • וכל מלאכה לא תעשו וקדשתם את יום השבת כאשר צויתי את אבותיכם

וכיון שבטל זמן החמשים וזמן האנשים ההם לא נשאר מן החלקים כי אם ימי העולם • וקצתם שואלים אותנו על מלות הקבלה אשר שמענום בהתמדת מצות התורה כל ימי עולם והוא חושב כי מאמר שנאמר לו יסבור סברא אחרת לשנותו עלינו • ומנהגנו שנאמר לו הימצא בעולם דבר אמתי מבואר חסחלק עמו כל סברא וכל ספק • ואם יאמר לא • יבטל אמתות הדבר וישימהו כלו ספק • ואם יאמר כן • נאמר לו בדבור ההוא האמתי שמענו הצויים לשמור מצות התורה • וראיתי מהם מי שאומר אם יאמרו לכם הברה מי"ם אנחנו קבלנו מאדם הראשון שנלבש שעטנו ושנאכל בשר בחלב ושנחרוש בשור ובחמור יהדיו ואין לכם לקבל דברי נביא שיאסרם כי אדם אמר לנו שלא יבטלו • ואלה יישירך האהים טענות אין להם עקר אבל הם טוענים אותם לברה מי"ם אבל טוענים הברה מי"ם שהם מותרים בלבד ואנחנו גם כן מודים שהיו מותרים בעת שהיו • והקרבת מניעתם בשכל מפני שהיה אפשר לאדם להמנע מהם מצד עצמו לתועלת שתגיענו • ואלו היה בא ברה"מי למעון לעתיד מה שמענו להם לא היו שומעין לו כי המקבל איננו אומר בכל יום לא מה שאמר באתמול • ואיננו כמו החושב הנועץ שאפשר לו לומר נגלה לו היום מה שלא עמדתי עליו אתמול • ועתה ירחמך האל אחר שסרו אלה הבטולים מעלינו ובטלו התמה הגדול עלינו שלא נקיים אלה המצות אשר יגענו והשתדלנו להעמידם הלא תשוב היגיעה לריק כמי שאמר עליה (איוב ל"ט ט"ו) תקשיח בניה ללא לה לריק יגיעה וגומר • ונהיה או כמי שאין לו דעת ולא תבונה כמו שאמר (סס סס י"ז) כי השה אלוה חכמה ולא חלק לה בבינה • וצריך להשמר מזה :

ואחרי אשר דברתי בעניני הבטול במה שזכרתיו וזכרתי הערבובים העולים על הלבבות בעבור מות הנביאים ואכילתם ושתייתם ומשגלם והחמס העובר עליהם להבר את הלבבות אשר כמעט שיפסדו בעבורם • וזכרתי עוד מהספורים הנופלים על הבורא בהרחקת הדמות ושער החכמה והיכולת והתארים אשר אם הייתי סובלם הייתי ירא שיכפרו בני אדם • אני רואה שאחבר אליהם שנים עשר ענינים אני חושב שאם לא אדבר על א' מהם יתבלבלו לבות בני האדם ותפסד אמונתם • וכאשר נבארם יסור שלטון ספקותם ויברו הלבבות מהם כאשר התבררו מן

הראשונים . ואומר אולי קצת בני אדם מקצרים להחזיק בספר
 הזה בעבור שאין פרושי המצות מבוארים בו . ואומר כי איננו
 לבדו המשך לתורתנו אך יש לנו זולתו שני משכים אחרים .
 אחד מהם לפניו והוא מבוע השכל . והשני אחריו מוצא הקבלה
 ומה שלא מצאנוהו בהם והשלימו בה המצות בכמותם ואיכותם
 בזה . והשני אולי אחר מקצר מהחזיק בו בעבור שחושב שיש
 בו סתירה כאמרו בשמואל (ט"ז כ"ד ט') ויהי ישראל שמונה
 מאות אלף איש . ובדברי הימים (א' כ"א ט') ויהי כל ישראל
 אלף אלפים ומאה אלף איש . ואומר כי קרוב לשלש מאות אלף
 היו כתובים בספר המלך ארבעה ועשרים אלף לכל חדש כמו
 שאמר (סס כ"ז א') לכל חדשי השנה המחלוקת האחת ארבעה
 ועשרים אלף והפילו מן הנבואה האחת הכתובים ונכתבו באחרת .
 השלישי אולי יביאהו לזה מחשבו שיש בו הגדה שהיא שקר
 שיהיה הבן גדול מן האב שנתים כי יהורם בן יהושפט מת והיו
 לו ארבעים שנה ועמד אחויה בנו תחתיו ונכתב במלכים (ב' ה'
 כ"ו) שהיו לו שנים ועשרים שנה ובדברי הימים (ב' כ"ז כ')
 שנים וארבעים שנה . ואומר כי מנין שנים ועשרים שנה לחייו
 ומנין השנים וארבעים שנה לחייו אמו והיתה העלה בזה כי בעבורה
 מת . ואם יתבענו תובע איך ייחסו הבן אל מנין שהיה קודם
 היותו . והנה חקרתי על ענין זה ומצאתיו שיהיה אחד מבני
 ישראל מבקש הבן ונודר נדר קודם שיוחן אותו בשנים וכאשר
 יוחן אותו יקראהו בן נדרי כמו שאמר (משלי ל"א ז') מה ברי
 ומה בר בטני ומה בר נדרי . וכן מעמיקים מבקשי האמת על
 הענינים עד שיתברר להם הדרך . והרביעי אולי ימהר ממהר
 בעבור מצות הקרבנות אם לשחוט הבהמות או להקטרת הדם
 והחלב . ואקרב הענין הזה ואומר כי הבורא גזר על כל בעלי חיים
 במות ושם לכל אדם ימי חייו ושם מדת חיי הבהמות לעת
 שחיטתה ושם השחיטה במקום המות . ואם יש בשחיטה צער
 יותר על צער המות הוא היודע זה וראוי אז לתת להם שעור
 תמורת הצער ההוא . ונאמר זה אם תתברר התוספת בשכל לא
 בנבואה אבל הקטרת הדם והחלב כבר בארה התורה שהושם זה
 שיתבונן בו כי נפשותינו משכנם הדם כמו שאמר (ויקרא י"ג)
 כי נפש כל בשר בדם הוא . וכאשר נראה זה נשוב אל נפשנו
 לאמר לא נוסף לחטא שלא ישפכו דמנו וישרפו חלבנו כאשר

אנחנו רואים • והחמישי אולי חושב יחשוב איך השכין הבורא
 אורו בין בני אדם והניח המלאכים הטהורים • ונאמר ומי הודיעך
 שהניח המלאכים הטהורים בלא אור כי אפשר שכבר השכין
 הבורא ביניהם מאורו כפלים ממה ששמו בין בני אדם כל שכן
 שהכתוב אמר (תהל' פ"ט ח') אל נערץ בסוד קדושים רבה ונורא
 על כל סביביו • רוצה לומר מי שהוא סביב האור ההוא • והששי
 אולי יתמה ממעשה המשכן ויאמר מה לבורא לאהל ולמסך
 ולנרות מודלקות ולקול נשמע לנגון וללחם אפיו ולריח טוב ולמנחת
 סולת ויין ושמן ופירות והדומה לזה • ואומר ובאלהים אעור כי
 אה כלם מדרכי העבודה לא מדרך הצורך • כי כבר הן לו השכל
 שאיננו צריך אל דבר אבל צורך הכל אליו • אך כוון שיעבדוהו
 עבדיו מן הטוב שיש להם והטוב מה שיש להם הבשר והיין
 והסלת והקטרת והשמן והדברים הערבים ויביאו מהם דבר מועט
 כפי יכלתם ויגמלם הוא בדבר רב כפי יכלתם כמו שאמר
 (משלי ג' ט') כבד את י"י מהונך וגו' וימלאו אסמיקך שבע וגומר •
 ויצילם מרעות שלא יצילם אחר מהם זולתו בעבור העבודות ההם
 כמו שאמר (תהלים ל' י"א) זבח לאלהים תודה ושלם לעליון נדריך
 וקראני ביום צרה אחלצך וגו' • ויכבדו משכן האור ההוא שנקרא
 שכינה ממזמנם בזהב וכסף ובאבנים היקרים ושאר הדברים
 הנכבדים ויגמלם על זה שיראה להם הנבואה מן המשכן ההוא
 כמו שאמר על המשכן (שמות כ"ט מ"ג) ונועדתי שמה לבני ישראל
 ונקדש בכבודי • וכן ישוב מקום לשמוע תפלת האומה וכל צרה
 שתמצאם כאשר ספר שלמה בבנותו הבית משערי שמיעת
 התפלות ואמר לו הבורא (מ"א ט' ג') שמעתי תפלתך ואת תחנתך
 אשר התחננת לפני • והשביעי שיחשוב בחלקי המצות איך
 יהיה האדם בעוד גופו בבריאתו השלמה איננו תמים וכאשר
 יכרות ממנו דבר ידוע יהיה תמים רצוני בזה המילה • ואבאר כי
 הדבר השלם הוא אשר אין בו לא תוספת ולא חסרון וברא הבורא
 זה האבר תוספת באיש וכאשר יכרתנו תסור התוספת וישאר
 שלם • והשמיני שיחשב בענין פרה אדומה איך היתה מצותה
 שתטהר הטמאים ותטמא הטהורים • ונאמר איננו דבר זר
 שיפעל דבר אחד שני פעלים זה הפך זה בערך על הגוף הפוגע
 בו • כי אנחנו רואים האש מתכת העופרת ומקפיאה החלב ונראה
 המים מרטיב עץ הארו ומנגב העץ הנקרא אלגמי"ו ונמצא

המאכל הטוב מועיל הרעב ומזויק השבע ונמצא הרפואה החשובה
 תועיל לחולה ותזיק לבריא ואיננו זר שיהיה דבר מטהר הטמא
 ומטמא הטהור. והתשיעי הקרבן אשר היו מקריבים לעזאזל
 ביום הכיפורים כי כבר נדמה לבני אדם שהוא שם שד. ואומר
 כי עזאזל שם הר כמו שאמר במקום אחר (מ"ב י"ד ז') הוא הכה
 את אדם בניא מלה עשרת אלפים וחפש את הסלע במלחמה
 ויקרא שמה יקתאל עד היום. וכן יבנאל וירואל וירפאל הכל
 מקומות. והיה אחר משני השעירים מקריבים אותו על הכהנים
 במקדש כי רוב הטאיהם היה במקדש והאחר מקריבים אותו על
 ההמון חוץ למקדש על הרך היתרון. אבל ענין הפלת הגורלות
 אשר הוא יותר זר ממה שיש בענין אבאר כי אין זה לשנוי המוקרב
 לו אך הם שניהם קרבן לאלוה אחר. אך הפלת הגורלות בעבור
 שנוי המוקרב בעדם והם כהנים וישראל וראוי שיפילו גורלות
 חלה וכאשר יהיה לכל אחד שלו או יקריב אותו בעד נפשו
 בבירור שהוא קנין לו. והעשירי אומר על עגלה ערופה איך
 יכופר בה לעם עון שלא עשוהו כי כבר הקדים בתחלת הענין כי
 ימצא חלל לא נודע מי הכהו. ואומר כמו שראוי ליסר האדם
 על עשותו מה שאין ראוי לעשותו כן ראוי ליסרו על עובו לעשות
 מה שראוי לעשותו. ואלה הנזכרים אילו היו מעמידים שומרים
 וסובבים בעיר היה נודע מי הכהו וכאשר לא עשו כן התחייבו
 בעונש ולא בשיעור דמי הבהמה ההיא בלבד אך במניעותם מן
 הזריעה בקצת שדותם. והאחד עשר שהוא רואה האומה
 המחזקת בתורה הזאת דלה ונקלה ונאמר אלו שם לאנשי התורה
 המלכות התמידה היו אומרים עליהם הכופרים כי אינם עובדים
 אלהים כי עם לשמירת תאונתם וכאשר ידעת שאמרו על איוב
 והיו עוד אומרים על נפשם כי לא עבדו בעבור שהשפילם
 והזילם ולא נתן להם מלכות והגדיל הבורא אלה ולא האמינו
 ונתקיימה עליהם הטענה והשפיל אלה ולא כפרו בו והתחייב הדין
 להם וכמו שאמרו (תכל"מ"ב י"ט) ולא נסוג אחור לבנו ותט אשורנו
 מני ארחך. והשנים עשר כי לא מצא בתורה גמול ולא עונש
 בעולם הבא אבל מצא בה הגמול העולמי בלבד. ואומר כבר
 יחדתי לזה הענין מאמר בפני עצמו הוא המאמר התשיעי
 אבאר בו כל מה שצריך אליו בענין הזה בעזרת הבורא יתברך: